

Μάθημα 12ο

Περί θείας προνοίας καί θείας διακυβερνήσεως.

Τά προηγούμενα μαθήματα, παιδιά, εἶδαμε πῶς ἀκριβῶς ἔκανε ὁ Θεός τόν κόσμον· εἶναι τό μεγάλο κεφάλαιο τῆς λεγόμενης *χριστιανικῆς Κοσμολογίας*. Εἶδαμε πῶς ὁ Θεός ἔκανε τό σύμπαν, πού ἔγινε ἀπό τό φῶς, πῶς ἔκανε τά φυτά, τά ἔνυδρα ζῶα, τά πουλιά, τά χερσαῖα. Τήν ἕκτη ἡμέρα δημιούργησε καί τόν ἄνθρωπο, γιά τόν ὁποῖο θά μιλήσουμε τελείως ἰδιαίτερα.

Ἀλλά ὅλη αὐτή ἡ δημιουργία, ὅπως ἀκριβῶς τή βλέπουμε καί τή χαιρόμαστε, δέν ἔχει ἀνάγκη συντηρήσεως; Ἐάν φτιάξουμε τό σπίτι μας, πρέπει νά τό συντηροῦμε· ἐάν ἔχουμε τό αὐτοκίνητό μας, πρέπει κι αὐτό νά τό συντηροῦμε· ὁλόκληρη ἡ δημιουργία, τώρα, ὅπως τέθηκε σέ λειτουργία, σέ κίνηση, δέν ἔχει ἀνάγκη συντηρήσεως; Ἀναμφισβήτητα, ναί. Αὐτή λοιπόν ἡ ὅλη φροντίδα γιά τή δημιουργία λέγεται *πρόνοια τοῦ Θεοῦ*. Εἶναι ὅλη ἐκείνη ἡ φροντίδα γιά τήν συντήρηση ὅσων ὁ Θεός ἔχει δημιουργήσει.

Τί εἶναι λοιπόν *πρόνοια τοῦ Θεοῦ* ἢ *θεία πρόνοια*;

Ὅπως μᾶς λέει ὁ Ἑμέσης Νεμέσιος, τοῦ 4ου-5ου μ.Χ. αἰώνα, «*πρόνοια ἐστὶν ἡ ἐκ Θεοῦ εἰς τὰ ὄντα γι-*

νομένη ἐπιμέλεια», πρόνοια εἶναι ἡ φροντίδα πού γίνεται ἀπό τόν Θεό στή δημιουργήματά Του· ἡ: «πρόνοιά ἐστὶ βούλησις Θεοῦ, δι' ἣν πάντα τὰ ὄντα τὴν πρόσφορον διεξαγωγὴν λαμβάνει ... ἀνάγκη δὲ καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι ποιητὴν τῶν ὄντων καὶ προνοητὴν»¹, πρόνοια εἶναι ἡ θέληση τοῦ Θεοῦ νά ὑπάρχουν τὰ ὄντα, σύμφωνα μέ τὴν ὁποία ὅλα τὰ ὑπάρχοντα δημιουργοῦνται ... καὶ πρέπει ὁ ἴδιος νά εἶναι καὶ δημιουργός τους καὶ προνοητής.

Ἔτσι, ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀναγκαιότητα, διότι ὑπάρχει ἡ φθορά μέσα στή δημιουργία. Τό γιατί ὑπάρχει ἡ φθορά μέσα στή δημιουργία καὶ ὁ θάνατος σέ ὅ,τι ἔχει ζωή, αὐτό θά τό δοῦμε ὅταν θά φθάσουμε στή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο μόνο σᾶς λέω τώρα, ὅτι ὁ Θεός δέν ἔκανε οὔτε τὴ φθορά οὔτε τόν θάνατο. Καί ἡ φθορά καὶ ὁ θάνατος εἶναι παρείσακτα φαινόμενα, μπῆκαν ἀργότερα μέσα στή δημιουργία· καί φυσικά ὄχι ἄκοντος τοῦ Θεοῦ, ὄχι χωρὶς νά θέλει ὁ Θεός, ἀλλὰ ὁ Θεός ἐπέτρεψε νά μπουν τὰ δύο αὐτά στοιχεῖα, τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ὁ ἄνθρωπος ἀμάρτησε.

Θά τό δοῦμε ὅμως ἀργότερα. Τώρα δέν εἶναι δυνατόν νά τό καταλάβουμε αὐτό τό πράγμα, παρὰ μόνο ὅταν θά φθάσουμε στή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου καὶ στήν πτώση του. Διότι τό σύμπαν ἔγινε γιὰ τόν ἄνθρωπο καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔγινε γιὰ τόν Θεό· καί ἡ ἀθανασία καί ἡ ἀφθαρσία εἶναι στοιχεῖα πού θά δίνονταν στόν ἄνθρωπο, καί διὰ τοῦ ἀνθρώπου στή δημιουργία, ἐάν

---

1. Νεμέσιος, ἐπίσκοπος Ἐμέσης, Λόγος κεφαλαιώδης περί φύσεως ἀνθρώπου, *Περί προνοίας*, 41.170-176.

ὁ ἄνθρωπος θά διατηροῦσε τή ζωοποιό σχέση του μέ τόν Θεό. Ἐφόσον λοιπόν ὁ ἄνθρωπος διέκοψε τίς σχέσεις του μέ τόν Θεό, ἡ ἀθανασία καί ἡ ἀφθαρσία δέν τοῦ δόθηκαν. Διότι ὁ Θεός εἶναι ὁ μόνος ἀθάνατος. Αὐτό μᾶς λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος στήν Α΄ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολή του, ὅτι ὁ Θεός εἶναι «ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν»². Ἡ δημιουργία καί ὁ ἄνθρωπος δέν ἔχουν ἀπό μόνα τους τήν ἀθανασία· οὔτε καί οἱ ἄγγελοι εἶναι ἀπό μόνοι τους ἀθάνατοι· ἀλλά τήν ἀθανασία τήν ἔχουμε ἀπό τόν Θεό.

Συνεπῶς, ἐφόσον ὁ ἄνθρωπος διέκοψε ὁλότελα τή σχέση του μέ τόν Θεό, μπῆκε ὁ θάνατος· πρῶτα μπῆκε ἡ φθορά καί μετά ὁ θάνατος. Ἄλλο πράγμα εἶναι ἡ φθορά, ἄλλο πράγμα εἶναι ὁ θάνατος. Ἡ φθορά εἶναι ἡ κατάπτωση, ἡ παρακμή, ἡ βλάβη πού ἐπέρχεται μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου. Ὅταν κάποιος γεννιέται, μεγαλώνει σιγά-σιγά καί γερνάει, ἀρρωσταίνει, αὐτό λέγεται φθορά· ὅταν ὅμως πεθάνει, αὐτό λέγεται θάνατος. Ἄλλο λοιπόν εἶναι ἡ φθορά, ἄλλο εἶναι ἡ θνητότητα, ὁ θάνατος.

Σημειῶστε δέ ὅτι ἡ φθορά κατατίθεται στά ζωντανά ὄντα τή στιγμή τῆς δημιουργίας τους. Εἶναι φοβερό! Μέσα στόν σπόρο ὑπάρχει ἡ ζωή, ταυτόχρονα ὅμως ὑπάρχει καί ἡ φθορά καί ὁ θάνατος. Ὅταν ἓνας καινούργιος ἄνθρωπος συλλαμβάνεται στά σπλάχνα τῆς μάνας του, ἐκεῖ μέσα πού σπείρεται ἡ ζωή, ταυτόχρονα σπείρεται καί ἡ φθορά, σπείρεται καί ὁ θάνατος! Ταυτόχρονα! Εἶναι φοβερό πράγμα! Τό μυστήριο τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου εἶναι ἓνα ἀπό τά πιό παράλογα

---

2. Α΄ Τιμ. 6, 16.

καί ανεξήγητα μυστήρια· εἶναι μία παραφωνία μέσα σέ ὅλη τήν ἁρμονία τῆς δημιουργίας. Καί εἶναι παραφωνία γιατί ἀκριβῶς αὐτά τά δύο, ὅπως σᾶς ἐξήγησα, δέν εἶναι δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός δέν ἔκανε τή φθορά, ὁ Θεός δέν ἔκανε τόν θάνατο.³

Ἀκόμα, ἐπειδή μπῆκε ἡ φθορά καί ὁ θάνατος στή δημιουργία, ὁ Θεός προνοεῖ ὥστε νά μή ξαναγυρίσει αὐτή στό μηδέν, ὅχι βέβαια, ἀλλά οὔτε καί νά καταπέσει σέ μία ἀτελέσφορη κατάσταση, μία κατάσταση δηλαδή πού αὐτή ἡ ὥραία δημιουργία δέν θά μπορούσε νά φθάσει στόν τελικό της σκοπό, γιά τόν ὁποῖο θά μιλήσουμε λίγο πιό κάτω.

Ἄρα λοιπόν βλέπουμε ὅτι ὁ Θεός προνοεῖ γιά τή δημιουργία Του, φροντίζει γιά τή δημιουργία Του. Ἐκεῖνος λοιπόν πού ἔφτιαξε τόν κόσμο, ὁ ἴδιος εἶναι καί ὁ προνοητής τοῦ κόσμου.

Ἡ συντήρηση, ἡ πρόνοια, ἡ φροντίδα, ἡ μέριμνα, εἶναι καί γιά τήν ἀνόργανη ὕλη, δηλαδή γιά τό σύμπαν, εἶναι καί γιά τήν ὀργανική ὕλη, δηλαδή τά φυτά καί τά ζῶα, ἰδιαιτέρως ὅμως εἶναι γιά τόν ἄνθρωπο. Ἔτσι ὁ Θεός προνοεῖ νά βρίσκονται ὅλα στή θέση τους, ὅλα στήν τάξη τους.

Ὅταν ἔκανε τή Γῆ, τήν ἔκανε κατά τέτοιον τρόπο, ὥστε νά μπορεῖ νά ὑπάρχει ἡ ζωή ἐπάνω της. Αὐτό εἶναι κάτι τό καταπληκτικό. Ἀπέχουμε τόσο ἀπό τόν Ἥλιο, ὅσο νά διατηρεῖται ἡ ζωή. Ἄν ἤμασταν λίγο μακρύτερα, ὅπως εἶναι ὁ Ἄρης, δέν θά ὑπῆρχε ζωή πάνω

---

3. Σοφ. Σολ. 1, 13. «ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων. ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριαι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς φάρμακον ὀλέθρου οὔτε ἄδου βασιλείον ἐπὶ γῆς»

στόν πλανήτη μας. Ἄν ἤμασταν πιό κοντά, ὅπως εἶναι ἡ Ἀφροδίτη, ἡ ζωὴ πάλι δέν θά μπορούσε νά ὑπάρχει, γιατί θά ἔκανε πολλή ζέστη· πολύ περισσότερο δέ ἂν ἤμασταν στή θέση πού εἶναι ὁ Ἑρμῆς. Ἡ θέση λοιπόν τῆς Γῆς εἶναι τέτοια, πού νά μήν καταστρέφεται ἡ ζωή.⁴

Ἀκόμα, ἔχουμε τό ἡμερονύκτιο, ἔχουμε τίς ἐποχές καί ἄλλα φαινόμενα. Ὅλα αὐτά δημιουργοῦν πάντοτε, στήν ἐναλλαγή τους, ἰδανικές συνθῆκες γιά τήν διατήρηση τῆς ζωῆς. Γιά νά ὑπάρχουν ὅμως αὐτά, πρέπει κάποιος νά φροντίζει. Γιατί πρέπει νά σᾶς πῶ ὅτι ὁ Θεός δέν δημιούργησε τό σύμπαν καί μετά τό ἐγκατέλειψε, ὅπως ὁ ὠρολογιοποιός πού ἔφτιαξε ἕνα ρολόι, τό κούρδισε, τό ἔβαλε στόν τοῖχο καί τό ἄφησε μόνο του νά δουλεύει. Ὁ Θεός ἔβαλε τούς φυσικούς νόμους, ἀλλά δέν ἀπομακρύνθηκε ἀπό τή δημιουργία Του. Δέν εἶπε *Τώρα κούρδισα τήν δημιουργία μου, τήν ἔθεσα σέ λειτουργία, καί τώρα δουλεύει μιά χαρά. Ἐβαλα τούς φυσικούς νόμους, καί δέν χρειάζεται ἐπίβλεψη!*

---

4. Ὁ Ἑρμῆς εἶναι γεμᾶτος κρατῆρες, δέν ἔχει ἀτμόσφαιρα καί, καθὼς εἶναι πολύ κοντά στόν ἥλιο, ἔχει στήν ἐπιφάνειά του θερμοκρασίες πού ἐγγίζουν τούς 400 °C. Ἡ Ἀφροδίτη περιστρέφεται ἀργά γύρω ἀπό τόν ἄξονά της, καί ἡ πυκνή της ἀτμόσφαιρα δημιουργεῖ ἕνα ἀκραῖο *φαινόμενο θερμοκηπίου*, τό ὁποῖο διατηρεῖ τή μέση θερμοκρασία τοῦ πλανήτη σέ πολύ ὑψηλά ἐπίπεδα, ἀκόμα καί στίς περιοχές πού λόγω τῆς ἀργῆς περιστροφῆς γύρω ἀπό τόν ἄξονά της (243 γήινες μέρες) δέν φωτίζονται ἀπό τόν ἥλιο γιά μεγάλο χρονικό διάστημα. Ὁ Ἄρης ἐπίσης εἶναι ἕνας ἐρημικός καί ἀνυδρος πλανήτης, ὅπως τόν γνωρίζουμε σήμερα, μέ μία πολύ ἀραιή ἀτμόσφαιρα, πού δέν εὐνοεῖ τή ζωή, ἔχοντας 95,32% διοξείδιο τοῦ ἀνθρακα, 2,70% ἄζωτο, 1,60% ἀργό, καί 0,13% ὀξυγόνο. Ἡ μέγιστη θερμοκρασία του εἶναι 20 °C καί ἡ ἐλάχιστη -87 °C.

Ὅχι. Ὁ Θεός νάί μέν ἔφτιαξε τούς φυσικούς νόμους, ἀλλά φροντίζει καί γιά τήν ἐφαρμογή τους.

Ἀκόμα θά δοῦμε ἀπό τή θεολογία μας ὅτι ὁ Θεός ἔχει βάλει ἀγγέλους σ' ὁλόκληρη τή δημιουργία νά τήν ἐπιτηροῦν. Προσέξτε· σέ ὁλόκληρη τή δημιουργία ἔχει ἀγγέλους νά ἐπιτηροῦν τή δημιουργία! Καί τήν ἐπιτηροῦν ὅχι μόνο γιά νά λειτουργεῖ καλά, ἀλλά καί νά τήν προφυλλάσσουν ἀπό τήν κακοποιό δράση καί ἐνέργεια τοῦ Σατανᾶ, τοῦ διαβόλου. Καί αὐτός βέβαια εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀγαθός ἄγγελος πού ἦταν, ἀλλά ἔχει πέσει, καί στό ἐξῆς ἐπιβουλεύεται τήν δημιουργία, δηλαδή σκέπτεται καί θέλει τήν καταστροφή της.

Σᾶς θυμίζω μόνο μιά μικρή περίπτωση ἀπό τήν Ἀγία Γραφή, ὅταν ζήτησε τήν ἄδεια ὁ διάβολος ἀπό τόν Θεό νά ἐπιφέρει κακό στόν Ἰώβ. Ἀμέσως τά ἀναποδογύρισε ὅλα!⁵ Ἄν ἄφηναν οἱ ἄγγελοι τόν διάβολο μέσα στή δημιουργία, θά τά ἀναποδογύριζε ὅλα μέσα σέ μερικά δευτερόλεπτα, θά κατέστρεφε τά πάντα! Ἡ μανία του ἐναντίον τῶν δημιουργημάτων εἶναι τόσο μεγάλη, καί μάλιστα ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου.⁶

Ἔτσι λοιπόν οἱ ἄγγελοι προστατεύουν τήν δημιουργία καί ἀπό τόν διάβολο.

Εἶναι δέ ὅλα εὐρυθμα. Εἶναι καταπληκτικό τό πῶς ἡ γῆ κινεῖται γύρω ἀπό τόν ἥλιο. Κατά τήν διαδρομή της, μέσα σέ ἑκατό χρόνια, μπορεῖ νά χάσει ἕνα χιλιο-

5. Βλ. Ἰώβ 1, 14-19.

6. Βλ. Ἰωάν. 8, 44. «ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς». Πρβλ. Γέν. 3, 15. Σοφ. Σολ. 2, 24. «φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσηλθεν εἰς τὸν κόσμον». Ματθ. 13, 28· 39. Ἀποκ. 12, 9.

στό τοῦ δευτερολέπτου, ἀπό πλευρᾶς χρόνου! Καί πολὺ φοβᾶμαι μήπως τὰ ὄργανα μετρήσεως, ὅσο καί ἂν εἶναι τέλεια, μήπως αὐτά στό τέλος δέν μποροῦν νά ἀποδώσουν τήν ἀπόλυτη ἀκρίβεια. Καί τό καταπληκτικό εἶναι ὅτι ἐκεῖνο πού χάνει ἡ γῆ στά ἑκατό χρόνια, αὐτό τό κλάσμα, τό χιλιοστό τοῦ δευτερολέπτου, τό ἀναπληρώνει στά ἐπόμενα ἑκατό χρόνια, κι ἔτσι μένει ἀκριβέστατα στή θέση της αὐτή. Ἡ κίνηση τῆς γῆς γύρω ἀπό τόν ἥλιο εἶναι καταπληκτική! Ἀλλά καί ἡ κίνησή της γύρω ἀπό τόν ἑαυτό της εἶναι ἐπίσης καταπληκτική!

Ὅλα αὐτά δέν εἶναι τυχαῖα, παιδιὰ, γιατί ὁ Θεός εἶναι καί μέσα στή δημιουργία Του. Παρότι ἔχει βάλει τούς φυσικούς νόμους, παρότι ἔχει ἀγγέλους πού φυλάγουν τή δημιουργία Του, καί ὁ ἴδιος εἶναι παρών. Οἱ φυσικοὶ νόμοι ἐκφράζουν τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, χωρίς νά ἀφαιροῦν τήν διαρκῆ φροντίδα τοῦ Θεοῦ, κατὰ δεῖστικό τρόπο.⁷

Ὁ Κύριος μᾶς εἶπε: «ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι»⁸. Γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεός σταμάτησε ἀπό τὰ ἔργα Του ὅταν ἔπλασε καί τόν ἄνθρωπο.⁹ Ἀλλά τί σημαίνει σταμάτησε; Σημαίνει ὅτι ἔπαυσε

7. Ὁ Δεῖσμός εἶναι ἓνα θρησκευτικό καί φιλοσοφικό κίνημα τοῦ Διαφωτισμοῦ, πού βρίσκεται στούς ἀντίποδες τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀλλά καί τοῦ Ἀθεῖσμου. Ὁ Χριστιανισμός στηρίζει τήν πίστη του στήν ἀδιάρρηκτη σχέση μεταξύ Θεοῦ καί κόσμου, μέσω τῶν ἁκτιστῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὁ Δεῖσμός δέν δέχεται ὅτι ὑπάρχει τέτοια σχέση. Ὁ Ἀθεῖσμός, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ἀρνεῖται τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὁ Δεῖσμός δέχεται τήν ὑπαρξη προσωπικοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποῖος ὅμως δέν παρεμβαίνει στή φύση καί στήν ἱστορία, οὔτε κοινωνεῖ μέ τούς ἀνθρώπους.

8. Ἰωάν. 5, 17.

9. Βλ. Γέν. 2, 2-3.

νά δημιουργεῖ καινούργια πράγματα. Ἐδῶ ὁμως μᾶς λέει ὁ Κύριος ὅτι ὁ Πατέρας Του μέχρι τώρα ἐργάζεται. Ἐργάζεται καί ὁ Ἰησοῦς Χριστός· «καί ἐγώ, λέει, ἐργάζομαι». Τί ὁμως; Πολλά πράγματα ἐργάζονται. Βασικά ἐργάζονται τήν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά ἔχουν καί τή φροντίδα, τήν ἐπίβλεψη ὁλόκληρης τῆς δημιουργίας.

Ἔτσι, ὁ Θεός εἶναι πολύ κοντά· εἶναι πολύ κοντά στά δημιουργήματά Του! τά ἀγαπάει, τά χαϊδεύει κατά κάποιον τρόπο... καί σάν σύνολο τό σύμπαν, ἀλλά καί ἀτομικά τό κάθε δημιούργημα. Θυμηθεῖτε τά λόγια τοῦ Κυρίου, πού λέει: «Πόση ἀξία ἔχει ἓνα σπυργίτι; Ἐ, σᾶς βεβαιώνω ὅτι οὔτε ἓνα σπυργίτι δέν εἶναι ξεχασμένο ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ!»¹⁰, ὁ Θεός τό γνωρίζει καί αὐτό.

Ἄν ἔπρεπε νά ποῦμε παραδείγματα, δέν θά μᾶς ἔφθανε ὁ χρόνος. Τί νά σᾶς πῶ... τί νά σᾶς πῶ... Ἄ, νά σᾶς πῶ τώρα ἓνα πού μοῦ ἦρθε στό μυαλό:

Ξέρετε ὅτι τό νερό παγώνει. Ἄν λοιπόν πάγωναν τά ποτάμια καί οἱ θάλασσες, ὅπως εἶναι στή Βόρεια θάλασσα, τότε θά πάγωνε καί ἡ ζωή ἐκεῖ μέσα, ὅ,τι ὑπάρχει, τά ψάρια καί ὅ,τι ἄλλο. Τί γίνεται ὁμως μέ τό νερό;

Ὅπως θά ξέρετε, ὅλα τά σώματα ὅταν κρυώνουν συστέλλονται. Στό νερό ὁμως ὑπάρχει μιᾶ ἐξαίρεση. Καθώς κρυώνει, συστέλλεται κι αὐτό ὅπως καί τά ἄλλα σώματα· ἀλλά συστέλλεται ἕως τούς τέσσερις βαθμούς Κελσίου πάνω ἀπό τό μηδέν. Ἀπό τούς τέσσερις βαθμούς καί κάτω ὁμως ἀρχίζει νά διαστέλλεται. Δηλαδή

10. Λουκᾶ 12, 6.

ἔχει μία συστολή καί μετά μία διαστολή. Γι' αὐτόν τόν λόγο τελικά ὁ πάγος ἐπιπλέει στό νερό, πού σημαίνει ὅτι εἶναι ἐλαφρότερος ἀπό τό νερό. Τό εἰδικό βάρος τοῦ πάγου εἶναι μικρότερο ἀπό τό εἰδικό βάρος τοῦ νεροῦ. Ἄν ὑποθεθεῖ ὅτι ἡ θερμοκρασία εἶναι χαμηλή καί παγώσει τό νερό, αὐτό θά ἀνεβεῖ στήν ἐπιφάνεια, θά ἐπιπλέει. Ἡ ζωή λοιπόν διασώζεται, γιατί τά ψάρια πᾶνε κάτω-κάτω, καί ἐκεῖ δέν παγώνουν.

Εἶναι καταπληκτικό!... Λέτε νά εἶναι τυχαῖο αὐτό; Εἶναι στήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ ὅλα αὐτά. Βέβαια ἡ πρόνοια ἐδῶ μέ τήν ἔννοια ὅτι ἀπό καταβολῆς κόσμου ἔγιναν ἔτσι, ὥστε νά μή καταστραφεῖ ἡ δημιουργία. Τίποτα δέν μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά καταστρέψει μέσα στή δημιουργία, ἄν δέν τό ἐπιτρέψει ὁ Θεός· καί ἄν κάτι καταστρέψει, θά εἶναι εἰς βάρος του. Ὁ Θεός λοιπόν φροντίζει καί προνοεῖ, ὅχι μόνο μέ τούς φυσικούς νόμους, ὅπως σᾶς εἶπα, ἀλλά καί μέ τήν προσωπική Του παρουσία μέσα στή δημιουργία.

Εἶναι πολύ συγκινητικά τά λόγια ἐκεῖνα πού γράφει ὁ θεόπνευστος Σολομών. Εἶναι στό βιβλίο Σοφία Σολομῶντος, 11, 24-26· ἀκοῦστε το:

«Ἀγαπᾷς γάρ τὰ ὄντα πάντα καί οὐδέν βδελύσσει, ὧν ἐποίησας· οὐδὲ γάρ ἄν μισῶν τι κατεσκεύασας. πῶς δὲ ἔμεινεν ἄν τι, εἰ μὴ σὺ ἠθέλησας ἢ τὸ μὴ κληθὲν ὑπὸ σοῦ διετηρήθη; φερίδῃ δὲ πάντων, ὅτι σά ἐστι, δέσποτα φιλόψυχε.»

Δηλαδή: Ἀγαπᾷς ὅλα τά ὄντα, καί δέν σιχαίνεσαι κανένα ἀπό ἐκεῖνα πού ἔχεις δημιουργήσει· γιατί ἐάν ὑποθεθεῖ ὅτι μισοῦσες κάτι ἀπό ἐκεῖνα πού κατασκεύασες, τότε πῶς μπορούσε αὐτό νά παραμείνει, ἄν ἐσύ

δέν τό ἤθελες, ἢ ἂν αὐτό πού δέν κλήθηκε ἀπό σένα στή ζωή, διατηρήθηκε σ' αὐτήν; Τά λυπᾶσαι ὅλα, γιατί εἶναι δικά Σου, Δέσποτα φιλόψυχε!

Ἀκοῦστε χαρακτηρισμό τοῦ Θεοῦ: «φιλόψυχε»!... Σὺ, πού ἀγαπᾷς τίς ζωές, τίς ζωές πού ἔχεις δημιουργήσει. Εἶναι καταπληκτικό!

Θυμήθηκα καί κάτι ἄλλο νά σᾶς πῶ. Ἀλλά εἶναι τόσα πολλά... Θέλω νά σᾶς πῶ ἀκόμη ὅτι καί ἀπό τήν κατασκευή τους τά ὄντα ἔχουν μέσα τους τήν πρόνοια.

Σᾶς ἔχει κάνει ἐντύπωση, παιδιά, ὅταν βγαίνουν τά λουλούδια καί τά χόρτα τοῦ ἀγροῦ τήν Ἀνοιξη; Θά δεῖτε σέ λίγο καιρό, ὕστερα ἀπό ἕναν-δύο μῆνες, θά ἀρχίσουν νά βγαίνουν ὅλα ἐκεῖνα τά χόρτα καί τά λουλούδια τοῦ ἀγροῦ· οἱ παπαροῦνες, τά χαμομήλια, τά κρινάκια καί τά λοιπά καί τά λοιπά. Ὅλα αὐτά ὅμως, κατά τό τέλος τοῦ Μαΐου, τόν Ἰούνιο, ὅλα θά ἔχουν ξεραθεῖ. Θά ἔχουν κάνει τόν σπόρο τους, ὁ σπόρος θά πέσει βεβαίως στό ἔδαφος, κι αὐτά θά ἔχουν ξεραθεῖ. Ἀλλά ποιές εἶναι ἐκεῖνες οἱ συνθήκες πού θά κάνουν τόν σπόρο νά βλαστήσει, νά φυτρώσει; Ἀκοῦστε: ἡ θερμοκρασία καί ἡ ὑγρασία.

Δημιουργεῖται ὅμως ἡ ἀπορία: Ἀφοῦ τό Φθινόπωρο ἔχουμε τήν ἴδια θερμοκρασία καί τήν ἴδια ὑγρασία μέ τήν Ἀνοιξη, γιατί αὐτά τά φυτά ἢ τά λουλούδια δέν φυτρώνουν καί τότε; Οἱ παπαροῦνες, ἅς ποῦμε, τά κρινάκια, καί ὅ,τι ἄλλο πού φυτρώνουν τήν Ἀνοιξη, πῶς δέν φυτρώνουν καί τό Φθινόπωρο, ἀφοῦ καί τότε οἱ συνθήκες εἶναι ἴδιες;

Αὐτό γίνεται γιατί ἂν φύτρωναν καί τότε –σημειώστε αὐτό– δέν θά προλάβαιναν νά ρίξουν τόν σπόρο

τους στή γῆ. Διότι θά τά προλάβαινε τό κρύο, ἴσως καί κανένα πρῶιμο χιόνι, καί τότε τήν ἐπόμενη Ἀνοιξη δέν θά φύτρωνε τίποτα.

Γιατί ὅμως φυτρώνουν τήν Ἀνοιξη μόνο, καί δέν φυτρώνουν καί τό Φθινόπωρο, ἐνῶ ὑπάρχουν οἱ ἴδιες συνθῆκες, ὅπως σᾶς εἶπα;

Ἀκοῦστε... ἀκοῦστε τή σοφία τοῦ Θεοῦ!... Πῶς νά μποροῦσε νά μπεῖ κανεῖς καί μέσα στόν σπόρο, νά πάρει μιὰ σκαλίτσα καί νά κατέβει ἐκεῖ μέσα... ἤ νά κατέβει μέσα στό ἄτομο τῆς ὕλης, νά δεῖ ἐκεῖ τά μυστικά τῆς δημιουργίας!... Παιδιά, ὁ σπόρος γιά μερικούς μήνες, ἴσως περίπου γιά ἕναν χρόνο, εἶναι ἄγονος! Γι' αὐτό μᾶς συμβουλεύουν καί οἱ γεωπόνοι νά μήν φυτεύουμε τήν ἴδια χρονιά τόν σπόρο πού μαζέψαμε τό καλοκαίρι. Δηλαδή, ἐάν βγάλουμε ἀπό ἕνα φυτό ἕναν σπόρο, νά μήν τόν σπείρουμε ἀμέσως· εἶναι ἄγονος· δέν ἔχει μέσα γονιμότητα. Πρέπει νά παλιώσει ὁ σπόρος γιά ἕναν χρόνο γιά νά ἀποκτήσει γονιμότητα.

Ὡστε λοιπόν, παρότι ἔχουμε τίς ἴδιες συνθῆκες τό Φθινόπωρο, δέν φυτρώνουν οἱ σπόροι τῶν λουλουδιῶν τῆς Ἀνοιξέως. Θά ξαναφυτρώσουν πάλι τόν ἐπόμενο χρόνο τήν Ἀνοιξη. Καταπληκτικά πράγματα!... Καταπληκτικά!

Ἀλλά ἐκεῖ πού εἶναι τό πολύ θαυμαστό, παιδιά, εἶναι ἡ ξεχωριστή πρόνοια πού ὑπάρχει γιά τόν ἄνθρωπο. Τί νά πῶ... τί νά πῶ γιά τήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἄνθρωπο...! Ὅτι καί νά πεῖ κανεῖς εἶναι λίγο.

Λέει ὁ Θεός διά τοῦ Ἡσαΐου: «μὴ ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς τοῦ μὴ ἐλεῆσαι τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς; εἰ δὲ καὶ ταῦτα ἐπιλάβοιτο γυνή, ἀλλ'»

ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου, εἶπε Κύριος»¹¹. Εἶναι ποτέ δυνατόν νά ξεχάσει μιὰ γυναῖκα τό παιδί της καί νά μή λυπηθεῖ καί φροντίσει τόν καρπό τῶν σπλάχνων της; Ἀλλά κι ἂν ἀκόμα βρέθηκε μητέρα νά λησμονήσῃ τά παιδιά της, ἐγὼ οὐδέποτε θά σέ λησμονήσω, εἶπε ὁ Κύριος.

Ἡ μάνα ξεχνᾷ ποτέ τό παιδί της; Δυστυχῶς ὁμως ὑπάρχουν καί μητέρες πού ξεχνοῦν τά παιδιά τους... ἢ καί τά θανατώνουν!...¹² Ὅπως πολλές κοπέλες νά μήν καταλαβαίνετε αὐτό πού λέω τώρα· ἀλλά θά παρακαλέσω νά τό κρατήσετε στή μνήμη σας αὐτό, καί ὅταν θά μεγαλώσετε θά καταλάβετε πολλά πράγματα, ἀπό τήν κακία πού ὑπάρχει στούς ἀνθρώπους!

Μιά φορά μιὰ μητέρα εἶχε πάει στόν κινηματογράφο μέ τό παιδί της. Τό ἔβαλε στό διπλανό κάθισμα καί κοιμήθηκε τό μωρό. Αὐτή, ἀπορροφημένη ἀπό τό ἔργο, ὅταν τελείωσε, ἔφυγε, ξεχνώντας τό παιδί της μέσα στόν κινηματογράφο. Μπῆκε στό λεωφορεῖο, καί γιά μιὰ στιγμή ἔβγαλε μιὰ κραυγή. Ὅλοι οἱ ἐπιβάτες γύρισαν νά δοῦν τί ἔπαθε. Φώναζε ὅτι εἶχε ξεχάσει τό παιδί της μέσα στόν κινηματογράφο!... Φαίνεται περίεργο.

Τί λέει ὁμως ὁ Θεός; Ἄν ὑποθεθεῖ ὅτι ἡ μάνα ξεχνάει τά παιδιά της, ἐγὼ δέν θά σέ ξεχάσω! Εἶδατε τί λέει ὁ Θεός; «ἀλλὰ ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου», ἐγὼ ὁμως ποτέ δέν θά σέ ξεχάσω!

Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ φαίνεται καί σέ ἐκεῖνο τό ὠραιότατο πού μᾶς εἶπε ὁ Κύριος: «τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν

11. Ἦσ. 49, 15.

12. Ἐννοεῖ τίς ἐκτρώσεις ἢ ἀμβλώσεις.

ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ;»¹³. Ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος ἀπὸ σᾶς πού ὅταν τό παιδί του τοῦ ζητήσῃ ψωμί θά τοῦ δώσει πέτρα; «καί ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ;»· καί ἂν τοῦ ζητήσῃ ψάρι, θά τοῦ δώσει φίδι; «εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;». Ἄν ἐσεῖς, πού εἴσαστε πονηροὶ ἄνθρωποι, ξέρετε νά δίνετε στά παιδιά σας καλὰ πράγματα, ἅμα σᾶς τά ζητήσουν, πόσο περισσότερο ὁ οὐράνιος Πατέρας σας, ὁ ἀγαθὸς Θεός, δέν θά δώσει ἀγαθὰ σ' αὐτοὺς πού Τοῦ τά ζητοῦν!...

Βλέπουμε λοιπόν ὅτι πραγματικά ὑπάρχει αὐτή ἡ ιδιαίτερη φροντίδα τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Ἀλλὰ τό ἀποκορύφωμα, παιδιά, τῆς φροντίδος τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποιό εἶναι λέτε; Εἶναι ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ! ὦ, τί νά πεῖ κανεῖς ἐκεῖ... Ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Θεός γίνεται ἄνθρωπος καί ἔρχεται ἀνάμεσά μας...! Εἶναι μικρὸ πρᾶγμα αὐτό; Ἄν προσπαθήσετε νά τό συλλάβετε στόν νοῦ σας αὐτό, μπορεῖ νά φθάσετε στά ὅρια τῆς ἀπιστίας!

Γιὰ νά δεῖτε ποιὰ εἶναι αὐτά τά ὅρια τῆς ἀπιστίας, λόγῳ τοῦ μεγέθους τοῦ πράγματος, σκεφθεῖτε νά σᾶς πεῖ κάποιος: *Ξέρεις, ὁ παππούς σου καί ἡ γιαγιά σου, ὁ προπάππος καί ἡ προμάμμη σου, ἀναστήθηκαν, καί εἶναι ἐπάνω στήν ἐκκλησία καί σέ περιμένουν!...*¹⁴ Τό

13. *Ματθ.* 7, 9-11.

14. Ἐννοεῖ τὸν Ναὸ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, στό ὑπόγειο τοῦ ὁποίου γίνονταν τά κατηχητικά αὐτά μαθήματα.

μέγεθος τοῦ πράγματος θά σᾶς ἔκανε νά ἀπιστήσετε καί νά πεῖτε: Ἄν εἶναι δυνατόν...! Βέβαια, ξέρουμε ὅτι θά ἀναστηθοῦμε· ἀλλά εἶναι τόσο μεγάλο τό πράγμα, πού γιά μιά στιγμή μᾶς ἀφήνει δύσπιστους. Ὅπως δύσπιστοι φάνηκαν καί οἱ Μαθητές, ὅταν ἤκουσαν ἀπό τίς μυροφόρες γυναῖκες ὅτι ἀναστήθηκε ὁ Κύριος.¹⁵

Ἀκοῦστε πῶς τό λέει αὐτό ὁ Νεμέσιος:

«Χριστιανούς δὲ καὶ ταῦτα μὲν ἅπαντα διδάσκει πρόνοιαν εἶναι, μάλιστα δὲ τὸ θεϊότατον καὶ δι' ὑπερβολὴν φιланθρωπίας ἀπιστότατον ἔργον τῆς προνοίας, ἡ δι' ἡμᾶς ἐνσωμάτωσις τοῦ Θεοῦ»¹⁶.

Δηλαδή: πρόνοια εἶναι αὐτό τό θεϊότατο ἔργο, πού γιά τὴν ὑπερβολή τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ φθάνει στά ὅρια τῆς ἀπιστίας· «ἀπιστότατον, λέει, ἔργον τῆς προνοίας»! Ποιό; τό ὅτι ἐνσωματώθηκε ὁ Θεός, ὅτι ὁ Θεός ἔγινε ἄνθρωπος! Αὐτό μόνο νά σκεφτεῖ κανεῖς, εἶναι ἀρκετό νά καταλάβει καί νά συλλάβει τό μέγεθος τῆς θείας προνοίας καί τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλά μή νομίζετε ὅτι ὁ Θεός φροντίζει μόνο γιά τὴ φύση ἢ μόνο γιά κάποιους ἀνθρώπους· φροντίζει καί γιά τό σύνολο τῶν ἀνθρώπων, γιά τὴ σωτηρία τους. Ὅμως εἶναι καί κάτι ἄλλο· ὁ Θεός μπαίνει μέσα καί στήν ἱστορία. Τόν βρίσκουμε λοιπόν προνοητή μέσα στή φύση, ἀλλά Τόν βρίσκουμε προνοητή καί μέσα στήν ἱστορία. Ἐξάλλου ἡ ἐνανθρώπιση εἶναι ἡ πρόνοιά Του μέσα στήν ἱστορία. Ὁ Θεός ὁ ἄχρονος ἔγινε ἑγγχρονος, γιατί ἱστορία σημαίνει χρόνος, καί ὁ ἴδιος

15. Βλ. Λουκᾶ 24, 11. Μᾶρκ. 16, 11. Πρβλ. Μαθ. 28, 17.

16. Νεμέσιος, ἐπίσκοπος Ἐμέσης, Λόγος κεφαλαιώδης περί φύσεως ἀνθρώπου, Περί προνοίας, 41.19-22.

έγινε ιστορία. Μπήκε μέσα στην ανθρώπινη ιστορία, μπήκε μέσα στην ιστορία της δημιουργίας, για να έρθει τόσο κοντά μας!

Ὁ Θεός λοιπόν, παιδιά, μπαίνει στην ιστορία. Καί αν τό θέλετε, τήν κατευθύνει. Ἔτσι λοιπόν βλέπουμε τόν Ἰσραήλ, τόν λαό Του, πῶς ὁ Θεός μπαίνει μέσα στήν ιστορία καί τόν καθοδηγεῖ.

Ἄν διαβάσετε τά βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, θά δεῖτε πῶς ὁ Θεός, μετά τήν ἐξαχρείωση τῶν ἀνθρώπων, παίρνει ἕναν ἄνθρωπο ἀπό τούς ἀπογόνους τοῦ Νῶε πού λέγεται Ἀβραάμ. Τόν ἀπομονώνει ἀπό τό παλιό περιβάλλον του, τῶν συγγενῶν του, τόν τοποθετεῖ σέ μιᾶ νέα χώρα, καί ἐκεῖ δημιουργεῖ ἕναν ὁλόκληρο λαό. Τόν λαό αὐτόν τόν φροντίζει, τόν σώζει ἀπό κινδύνους, ὅπως στήν Αἴγυπτο καί στήν ἔρημο, μέσα ἀπό πολλές περιπέτειες, γιά νά δώσει τήν Θεοτόκο, ἡ ὁποία τελικά θά μᾶς δώσει τόν Σωτήρα Χριστό, τόν ἐναθρωπήσαντα Υἱό τοῦ Θεοῦ. Ὅλα αὐτά δέν εἶναι παρὰ ἡ εἴσοδος τοῦ Θεοῦ μέσα στήν ιστορία, πού δείχνει τήν πρόνοιά Του γιά μᾶς.

Βλέπουμε ὅμως καί κάτι ἄλλο. Δέν ὑπάρχει κανένα γεγονός ἱστορικό, πού νά ἀπουσιάζει ὁ Θεός. Λέει: Ἀμαρτάνεις; Θά σέ τιμωρήσω· θά σοῦ στείλω ἐχθρούς νά σέ πολεμήσουν· ἀλλά ἐγώ μετά θά τιμωρήσω ἐκείνους πού θά σέ πολεμήσουν.¹⁷ Μπαίνει μέσα καί στά πολεμικά γεγονότα· παντοῦ μπαίνει ὁ Θεός, καί κατευθύνει πραγματικά τήν ιστορία, ὅπως σᾶς ἐξήγησα.

17. Βλ. Γέν. 15, 16-14. Δευτ. 32, 43, 28, 45-68. Λευιτ. 26, 3-10. Α΄ Βασ. 15, 2. Β΄ Βασ. 22, 48. Ψαλμ. 17, 48. Ίερ. 25, 12, 28, 36. Ίεζ. 5, 15. κεφ. 6ο, 7ο. Ζαχ. 2, 13. κ.ά.

Ἀκόμη, καθορίζει καί τά ὅρια τῶν ἐθνῶν· εἶναι ἔργο δικό Του. Ἄν ἡ Ἑλλάδα ἔχει αὐτά τά ὅρια πού ἔχει σήμερα, εἶναι γιατί ὁ Θεός τό ἐπιτρέπει νά τά ἔχει αὐτά τά ὅρια. Ἐάν πρίν ἀπό πενήντα ἢ ἑκατό χρόνια εἶχε κάποια ἄλλα σύνορα, ὁ Θεός τό εἶχε ἐπιτρέψει νά εἶναι αὐτά. Θυμηθεῖτε τί λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος στήν ὁμιλία του, στόν Ἀρειο Πάγο.¹⁸ Ἀλλά εἶναι καί στό *Δευτερονόμιο*, στή δεύτερη ὁδή, τήν ὁδή τοῦ Μωυσέως, πού λέει ὅτι ὁ Θεός ἔβαλε τά ὅρια τῶν ἐθνῶν, καί ἔβαλε μάλιστα καί ἀγγέλους νά τά φυλάγουν.¹⁹

Ἄρα δέν ὑπάρχει τίποτα πού νά μήν τό φροντίζει καί νά μή προνοεῖ ὁ Θεός, καί στή φύση καί στήν ἱστορία. Ἄν λοιπόν ὁ Θεός φροντίζει γιά ὅλα αὐτά, πέστε μου ἀλήθεια –ἀπόπρακτικῆς πλευρᾶς νά δοῦμε τό θέμα, μέ πολύ ἐνδιαφέρον γι' αὐτό– πέστε μου, ὑπάρχει ἡ περίπτωση τῆς τύχης;... Ἡ θά μιᾶμε γιά πρόνοια ἢ θά μιᾶμε γιά τύχη. Ἄν ὁ Θεός εἶναι πανταχοῦ παρών, δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει κάποια γωνίτσα στήν ὁποία νά βασιλεύει ἡ τύχη. Δέν μποροῦμε λοιπόν νά πιστεύουμε στή μοίρα, στή μοιρολατρία, στήν τύχη, στό κισμέτ.²⁰ Ὁ Θεός εἶναι πανταχοῦ παρών· δέν Τοῦ ξεφεύγει τίποτα καί προνοεῖ γιά ὅλα.

Ἄν μέ ρωτούσατε γιατί ὑπάρχει τό κακό, καί γιατί ὁ Θεός ἀφήνει νά ὑπάρχει τό κακό, τότε θά σᾶς ἔλεγα ὅτι ἐπιτρέπει νά ὑπάρχει τό κακό, διότι, ἀπλούστατα,

18. Βλ. *Πράξ.* 17, 26.

19. *Δευτ.* 32, 8.

20. Τό *κισμέτ* (τουρκικά *kismet* < ἀραβικά *qismah*) εἶναι ἡ μοίρα, τό πεπρωμένο, τό γραφτό, τό ἀναπόφευκτο, ὡς ἀναφορά στή μουσουλμανική κοσμοθεωρία καί στήν ἀνατολίτικη μοιρολατρία.

υπάρχει ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ μ' αὐτή τήν ἐλευθερία του ὁ ἄνθρωπος εἰσήγαγε τό κακό στή δημιουργία. Ὁ Θεός ὅμως θά τό καταστρέψει τό κακό μιὰ μέρα, ὅπως νίκησε καί τόν θάνατο καί τή φθορά μέ τήν ἀνάστασή Του. «Δεῖ γάρ, λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, τὸ φθαρτὸν τοῦτο (σῶμα) ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο (σῶμα) ἐνδύσασθαι ἀθανασία»²¹. Ὁ Χριστός νίκησε καί τόν θάνατο καί τή φθορά, πού εἰσήγαγε ὅμως ὁ ἄνθρωπος μέ τήν πώση του.

Παρά ταῦτα, ἡ παρουσία τοῦ κακοῦ, τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου στὸν κόσμο δημιουργεῖ στοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους εὐκαιρίες καί ἀφορμές γιὰ ἀρετὴ καί ἀγιότητα.

Ὁ μέγας Βασίλειος, πάνω σ' αὐτό, λέει τό ἑξῆς: «Κυβερνήτην μὲν γὰρ ὁ χειμῶν, καὶ τὸν ἀθλητὴν τὸ στάδιον, τὸν στρατηγὸν ἢ παράταξις, τὸν μεγαλόψυχον ἢ συμφορά, τὸν Χριστιανὸν δὲ ὁ πειρασμὸς δοκιμάζει»²². Δηλαδή ὁ κυβερνήτης ἑνὸς πλοίου θά ἀναδειχθεῖ στή θαλασσοταραχή, ὁ ἀθλητὴς σὺν στόν στάδιο πού θά ἀγωνιστεῖ, ὁ στρατηγὸς σὺν πόλεμο, ὁ μεγαλόψυχος θά φανεῖ ὅταν τοῦ ἔρθῃ μιὰ συμφορά, ἀλλὰ ὁ Χριστιανὸς θά δοκιμαστεῖ σὺν πειρασμῷ.

Δέν θά ἤθελα ὅμως νά μείνω πρὸς πολὺ σὺν σημείῳ αὐτό· θά προχωρήσουμε σὲ ἕνα ἄλλο θέμα, πού εἶναι πάρα πολὺ σημαντικό, πάρα πολὺ σπουδαῖο.

Λίγο-πολύ οἱ ἄνθρωποι, παιδιὰ, ἔχουν τήν αἴσθησι ὅτι ὁ Θεὸς φροντίζει καὶ προνοεῖ γιὰ τή δημιουργία

21. Α' Κορ. 15, 53.

22. Ὁμιλία ῥηθεῖσα ἐν λιμῷ καὶ ἀνχμῷ, ΕΠΕ τ.7, σ.144.

Του. Λίγο πιστός νά εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τό καταλαβαίνει αὐτό, τό βλέπει· ὁ Θεός προνοεῖ, ὁ Θεός φροντίζει. Ἀλλά ὁλόκληρη αὐτή ἡ δημιουργία, τήν ὁποία ἔφτιαξε καί φροντίζει ὁ Θεός, τί σκοπό ἔχει; ποῦ πηγαίνει;... Ὅπως θά λέγαμε, ἔχω ἓνα αὐτοκίνητο, τό συντηρῶ, τό φροντίζω· ἀλλά ποῦ πηγαίνει αὐτό; πηγαίνει πουθενά; ἔχει κανέναν σκοπό; Δηλαδή ποιός εἶναι ὁ σκοπός τῆς δημιουργίας;

Ὁ σκοπός τῆς δημιουργίας εἶναι πολύ σπουδαῖος. Γιά νά φθάσει σ' αὐτόν τόν σκοπό της ἡ δημιουργία, δέν εἶναι ἀρκετό νά ὑπάρχει μόνο ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ· πρέπει νά ὑπάρχει καί ἡ διακυβέρνηση τοῦ Θεοῦ! Αὐτό εἶναι τό καινούργιο στοιχεῖο, πού πάρα πολλοί ἄνθρωποι δέν τό γνωρίζουν.

Ὁ Θεός λοιπόν προνοεῖ γιά τή δημιουργία Του, ἀλλά καί τήν κυβερνᾷ. Τήν κυβερνᾷ ὁμως γιά κάποιον σκοπό. Ποιός εἶναι ὁ σκοπός αὐτός; Ὅπως κυβερνᾷ τά ὄντα, ὅπως τό σύμπαν ὁλόκληρο τό κυβερνᾷ, ἔτσι κυβερνᾷ καί τήν ἱστορία. Ναί. Δέν γίνεται τίποτα στήν ἱστορία χωρίς νά τό γνωρίζει ὁ Θεός. Ὁ ἄνθρωπος βεβαίως εἶναι ἐλεύθερος, καί δημιουργεῖ τήν ἱστορία, τά γεγονότα, ἀλλά στό τέλος ὅλα τά κυβερνᾷ ὁ Θεός.

Ποιός εἶναι λοιπόν ὁ σκοπός πού ὁ Θεός κυβερνᾷ καί τό σύμπαν καί τήν ἱστορία;... Εἶναι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ! Αὐτό εἶναι τό μεγάλο θέμα, παιδιά· ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ!

Πράγματι. Ὁλόκληρη ἡ δημιουργία, ἡ ἄψυχη καί ἡ ἄλογη δημιουργία, δηλαδή ἡ κτίση ὁλόκληρη, δέν θά ἐξαφανιστεῖ. Ὅταν θά ξανάρθει ὁ Χριστός, ἡ δημιουργία ὁλόκληρη δέν θά γίνει μηδέν, οὔτε θά μπεῖ σέ

ἀχρήστευση. Εἶναι πλῆθος χωρία στήν Ἀγία Γραφή, Καινή καί Παλαιά Διαθήκη, πού μᾶς τό λένε αὐτό.

Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης, στήν Ἀποκάλυψη, γράφει: «Καί εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν· ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθον»²³. Κοίταξα καί εἶδα καινούργιο οὐρανὸ καί καινούργια γῆ, διότι ὁ παλιὸς οὐρανὸς καί ἡ παλιά γῆ ἔφυγαν.

Ὅταν λέει ἔφυγαν, δέν σημαίνει ὅτι ἐξαφανίστηκαν, ὅτι ἔγιναν μηδέν· διότι ὁ Θεός, ὅλα ὅσα δημιούργησε, τά ἔφτιαξε βεβαίως ἐκ τοῦ μηδενός, ἀλλά τά ἔφτιαξε «καλά λίαν», πολύ καλά. Αὐτό τό «καλά λίαν» εἶναι πολύ χτυπητό στή διήγηση τῆς δημιουργίας· λέγεται καί ξαναλέγεται. Ὁ Θεὸς λοιπόν τά δημιουργήματα Του δέν θά τά ἐπιστρέψει στό μηδέν, ἀλλά, ἐπειδὴ αὐτά παλαιώθηκαν ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας, ἀπλῶς θά τά ἀνακαινίσει. «Καί εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ –ὁ Χριστός– ἰδοὺ καινὰ ποιῶ πάντα»²⁴!

Ὡστε λοιπόν ἡ γῆ μας θά ἀνακαινιστεῖ, ὁ οὐρανός, τό σύμπαν θά ἀνακαινιστεῖ, τά πάντα θά γίνουν καινούργια. Θά ἀνακαινιστεῖ καί ὁ χρόνος, θά ἀνακαινιστεῖ καί ὁ χῶρος. Αὐτά τά δύο, χῶρος καί χρόνος, ἀνακαινισμένα, θά εἶναι ἡ αἰώνια Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἄν διαβάσετε τήν Ἀποκάλυψη, θά δεῖτε ὅτι ἡ παγκόσμια ἱστορία κατευθύνεται πρὸς τό τέρμα, πού εἶναι ἡ

23. Ἀποκ. 21, 1. Β΄ Πέτρ. 3, 13. Βλ. Ἦσ. 65, 17. «ἔσται γὰρ ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινή». Ἦσ. 66, 22. «ὄν τρόπον ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινή, ἃ ἐγὼ ποιῶ, μένει ἐνώπιον ἐμοῦ, λέγει Κύριος». Β΄ Πέτρ. 3, 13. «καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν». Πρβλ. Ἐβρ. 11, 10· 16, 12, 22. Ἀποκ. 3, 12. 19, 7-8. 20, 11. 22, 19. Γαλ. 4, 26. κ.ά.

24. Ἀποκ. 21, 5.

Δευτέρα τοῦ Χριστοῦ Παρουσία καί ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι, ἡ δημιουργία ὁλόκληρη καί ἡ ἱστορία ὁλόκληρη ὁδηγοῦνται στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Γιά νά τό καταλάβετε αὐτό, θά σᾶς πῶ ἕνα παράδειγμα. Τό παράδειγμα δέν εἶναι δικό μου, ἀλλά ὥστόσο εἶναι πολύ χαρακτηριστικό.

Φανταστεῖτε ἕνα καράβι πού ταξιδεύει. Μέσα στό καράβι αὐτό ὑπάρχουν ἐπιβάτες, ναῦτες, καί ὅλοι ἀσχολοῦνται μέ τίς δουλειές τους. Ἀνεβαίνουν καί κατεβαίνουν στά καταστρώματα οἱ ἐπιβάτες, οἱ ναῦτες καί οἱ ἄλλοι, ἔχουν τήν ψυχαγωγία τους... Τά πάντα ἔχουν μέσα στό καράβι αὐτό. Εἶναι ὅλοι τους πολύ εὐχαριστημένοι, καί ἔχουν ὅλα ὅσα τούς χρειάζονται γιά νά ζήσουν καλά ἐκεῖ μέσα· γενικά ὅλα εἶναι πολύ ὠραῖα. Τό καράβι ὅμως ποῦ πηγαίνει; Μέ ὅλο τό φορτίο του αὐτό, τούς ἀνθρώπους καί τά λοιπά, ἀπό κάποιον κυβερνήτη θά κυβερνιέται καί κάπου θά πηγαίνει, γιά κάπου θά ταξιδεύει. Δέν εἶναι λοιπόν μόνο τό τί ἔχει μέσα τό καράβι, ἀλλά καί τό ὅτι κυβερνιέται καί κατευθύνεται πρὸς τά κάπου.

Ἔτσι ἀκριβῶς εἶναι καί ἡ δημιουργία. Ὑπάρχει ἡ πρόνοια γιά τό σύμπαν, ἀλλά καί ἡ διακυβέρνησή του. Τό σύμπαν ἔχει τά πάντα μέσα· ὅλα εἶναι εὐτυχημένα· ἀλλά καί ὅλα μαζί κατευθύνονται πρὸς τά κάπου, πρὸς τό λιμάνι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ!

Αὐτό εἶναι πραγματικά μεγαλειῶδες. Καί εἶναι ἡ ἀπάντηση στό ἐρώτημα ποιό εἶναι τό νόημα τῆς δημιουργίας καί γιατί ὁ Θεός ἔφτιαξε τό σύμπαν. Αὐτή εἶναι ἡ ἀπάντηση· διότι ὁ Θεός ἀγαποῦσε ὅλα αὐτά νά γυρίσουν στόν ἑαυτό Του καί νά βρίσκονται στή δική

Του τή μακαριότητα!

Ἀκούστε τί λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος στους Κο-
λασσαεῖς: «τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτι-
σται»²⁵. Τὰ πάντα ἔχουν δημιουργηθεῖ ἀπὸ Αὐτόν καί
γιά Αὐτόν. Ὅ,τι ὑπάρχει, ἔμψυχο καὶ ἄψυχο, ἔλλογο
καὶ ἄλογο, τὰ πάντα ἔγιναν ἀπὸ Αὐτόν, ἀπὸ τὸν Θεό
Λόγο, ὁ Ὅποῖος ἔγινε ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ τὰ πάντα
ἔχουν κτιστεῖ γιὰ λογαριασμό τοῦ Θεοῦ Λόγου.

Θά ξαναδιαβάσω τό χωρίο: «τὰ πάντα δι' αὐτοῦ
καὶ εἰς αὐτὸν –γιὰ λογαριασμό Του– καὶ εἰς αὐτὸν ἔ-
κτισται»! Ὅλα λοιπὸν ἔγιναν ἀπὸ τὸν Θεό Λόγο, καὶ
ὅλα ἔγιναν γιὰ τὸν Θεό Λόγο, καὶ ὅλα γυρίζουν ξανά
πίσω στὸν Δημιουργό τους.

Εἶπα γυρίζουν. Ναί. Ἐπρεπε νὰ γύριζαν διὰ τοῦ
ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως ἔπεσε ἔξω· ἔπεσε, ἁ-
μάρτησε. Καὶ ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος θά ἔπρεπε νὰ ὀδηγήσει
τὴ δημιουργία στὸν Θεό –γιατί ἡ δημιουργία ἀκολου-
θεῖ τὸν ἄνθρωπο, ἐπειδὴ ἡ δημιουργία ἔγινε γι' αὐτόν–
ὁ ἄνθρωπος σκόνταψε καὶ ἔπεσε. Καὶ ἔρχεται τώρα ὁ
ἴδιος ὁ Θεός, μπαίνει μέσα στὰ γεγονότα, μπαίνει στὴ
δημιουργία, ὁ ἴδιος γίνεται ἄνθρωπος, καὶ ἐπιστρέφει
τὴ δημιουργία πάλι πίσω στὸν ἑαυτό Του.

Εἶναι μεγαλειῶδες, παιδιά!... Αὐτό εἶναι τό νόημα
τῆς δημιουργίας τοῦ σύμπαντος κόσμου, ὅπως σᾶς ἐξή-
γησα προηγουμένως.

Ἔτσι λοιπὸν στό σημερινό μας μάθημα εἶδαμε ὅτι
ὁ Θεός ὄχι μόνο δημιούργησε τὰ πάντα, ἀλλὰ προνοεῖ
καὶ φροντίζει γιὰ ὅλα. Καὶ ὄχι μόνο προνοεῖ καὶ φρον-

---

25. Κολ. 1, 16.

τίζει για όλα, αλλά και τά κυβερνᾷ· κυβερνᾷ τή φύση και τήν ιστορία. Και ἡ κατεύθυνση στήν ὁποία ὁδηγεῖ και κατευθύνει τά πάντα εἶναι ἡ Βασιλεία Του.

Ὅταν αὐτά τά πολύ μεγαλειώδη τά ἔχουμε ἀνά πᾶσα στιγμή μέσα μας, παιδιά, τότε δέν αἰσθανόμαστε ὅτι εἴμαστε χαμένοι μέσα σ' αὐτό τό ἀπέραντο σύμπαν.

Τό φαντάζεστε ὅμως πῶς αἰσθάνονται ἐκεῖνοι πού δέν πιστεύουν στόν Θεό; Ἑσεῖς βέβαια δέν μπορείτε νά τό φανταστεῖτε, εἴτε γιατί ἔρχεστε και ἀκοῦτε αὐτά πού λέμε ἐδῶ, εἴτε τά ἔχετε διαβάσει, εἴτε τά ἔχετε ἀκούσει στό σπίτι σας, ἢ ἀπό κηρύγματα, ἢ μελετᾶτε, και λίγο-πολύ ἔχετε μία εἰκόνα τῶν πραγμάτων αὐτῶν πού σᾶς λέω σήμερα, ἀλλά και κάθε φορά πού μιλάμε ἐδῶ στό καθηγητικό μας σχολεῖο.

Ὡστόσο δέν μπορείτε νά ἀντιληφθεῖτε, δέν μπορείτε νά καταλάβετε πῶς αἰσθάνονται οἱ ἄνθρωποι πού δέν πιστεύουν στόν Θεό. Καί βέβαια δέν πιστεύουν και στήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Ἡ, πιστεύουν στόν Θεό, ἀλλά Τόν ἀποκαλοῦν ἀπλά μία ἀνωτέρα δύναμη, συνεπῶς μία ἄψυχη, μία ἄλογη δύναμη –δέν ξέρουμε ἀκριβῶς πῶς Τόν φαντάζονται ἢ πῶς θά μπορούσαν νά Τόν δεχθοῦν, ὡς μία δύναμη– ἡ ὁποία δέν ἐπεμβαίνει μέσα στήν ιστορία, δέν ἐπεμβαίνει στά ἀνθρώπινα, δέν ἐπεμβαίνει μέσα στή δημιουργία. Μπορεῖτε νά φανταστεῖτε πῶς αἰσθάνονται αὐτοί οἱ ἄνθρωποι;

Αἰσθάνονται φοβερά ἄσχημα! Αἰσθάνονται χαμένοι μέσα στό σύμπαν, πολλοστημόριο τῆς δημιουργίας! Χαμένοι! Καί σκέπτονται και λένε: *Ποιός εἶμαι ἐγώ;*... Ξέρετε γιατί; Δέν πιστεύουν σέ προνοητή και κυβερνήτη Θεό.

Ὁ πιστός ἄνθρωπος ὅμως βλέπει τή μικρότητά του ἀλλά καί τή μεγαλειότητά του, καί λέει: *Εἶμαι πολύ μικρός μέσα στό σύμπαν· ἀλλά καί πολύ μέγας, γιατί εἶμαι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, καί καταδέχθηκε ὁ Θεός νά γίνει ἄνθρωπος γιά μένα! Εἶμαι λοιπόν κάτι τό πολύ μεγάλο!...* Ἀλλά προπαντός δέν αἰσθάνεται ποτέ μόνος. Αἰσθάνεται τήν ἀναπνοή, τή ζεστασιά καί τήν ἀγκαλιά τοῦ Θεοῦ! Ὅπου καί ἂν βρεθεῖ, αἰσθάνεται πώς πολύ κοντά του εἶναι πάντα ὁ Θεός, ὅπως λέει καί ὁ θαυμάσιος ψαλμός, «*ποῦ πορευθῶ ἀπό τοῦ πνεύματός σου καί ἀπό τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω;*»²⁶. Ποῦ νά πάω; Νά πάω στόν οὐρανό; εἶσαι ἐκεῖ! Νά κατεβῶ στόν Ἄδη; εἶσαι παρών! Νά πετάξω ἀπό τήν Ἀνατολή ὡς τή Δύση, στά ἔσχατα τῆς θαλάσσης; πάλι εἶσαι ἐκεῖ! Ποῦ νά πάω; Ὅπου καί νά πάω, εἶσαι παρών!

Αὕτη ἡ αἴσθηση τῆς ἀπανταχοῦ παρουσίας τοῦ Θεοῦ, αὕτη ἡ αἴσθηση τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, αὕτη ἡ αἴσθηση τῆς κυβερνήσεως τοῦ Θεοῦ, αὕτη ἡ αἴσθηση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, κάνει τόν ἄνθρωπο νά μὴν αἰσθάνεται καθόλου μοναξιά, ἀλλά νά βρίσκει νόημα στή ζωή του, νά ἀναπτύσσει ὅλες τίς δυνάμεις του, ὅσες τοῦ ἔχει δώσει ὁ Θεός, καί νά ζεῖ μέσα στήν ἀγάπη καί τό μεγαλεῖο καί τή μακαριότητα τοῦ Θεοῦ.

Τό περί θείας προνοίας καί θείας κυβερνήσεως θέμα εἶναι μεγάλο. Ὅσοι τό ζήσουν, τότε αὐτοί θά εἶναι πραγματικά εὐτυχισμένοι. Ποτέ τήν πόρτα τῆς καρδιάς τους δέν θά τήν χτυπήσει ἡ ἀπαισιοδοξία, ἡ ἀπογοήτευση, ἢ, προσέξτε, τό αἶσθημα τῆς αὐτοκαταστροφῆς, τῆς αὐτοκτονίας. Ποτέ.

---

26. Ψαλμ. 138, 7.

Τί λέει ὁ ψαλμωδός; «Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με ὑστερήσει. εἰς τόπον γλότης, ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν»²⁷! Ὁ Κύριος εἶναι ὁ τσοπάνης μου, κι ἐγὼ εἶμαι τό πρόβατό Του. Ὁ Κύριος μέ ποιμαίνει, καί τίποτα δέν θά μοῦ στερήσει. Τί ἔχω νά φοβηθῶ; Τί ἔχω νά πάθω; Τίποτα. Διότι ὁ Θεός εἶναι ὁ Πατέρας μου καί ὁ Πατέρας ὁλόκληρης τῆς δημιουργίας.

Κυριακή, 23 Ἰανουαρίου 1983

---

27. Ψαλμ. 22, 1-2.